

SAXO GRAMMATICUS: Danorum Regum Heroumque Historia. Books X–XVI. The text of the first edition with translation and commentary in three volumes (by) ERIC CHRISTIANSEN. BAR International Series 84. Oxford, 1980–81. 347 s. 25 £.

For første gang er hele Saxos Danmarkshistorie oversat til et andet sprog end dansk. Ingen har før oversat de sidste 7 bøger, medens der findes to tyske – Jantzen 1900 og Herrmann 1902 – og to engelske – O. Elton 1894 og Peter Fischer 1979 – af de første 9 bøger. Til denne del af Saxos værk, sagnparten, har Herrmann i 1922 og Hilda Ellis Davidson i 1981 føjet selvstændige kommentarbind, begge inspireret af sammenhængen mellem Saxo og de islandske sagaskrivere. Skønt begge er højmiddelalderlige – sagaerne kendes endda først i en form de nåede et halvt til et helt århundrede efter Saxos tid, altså omkring 1200 – repræsenterer de den ældste form af den germanske heltedigtning.

Det er andre interesser der trænger sig i forgrunden når man beskæftiger sig med bøgerne X–XVI af Gesta Danorum. Det er egentlig historie med et kildegrundlag der i nogen grad kan identificeres, et persongalleri som optræder i andre tekster, bl.a. i Diplomatarium Danicum. Derfor er det en historiker der har taget opgaven op og løst den på en måde der afslører ganske særlige forudsætninger: foruden et professionelt kendskab til Saxos kilder og Saxoforskningen har Eric Christiansen gode kundskaber i klassisk filologi, p.g.a. sin danske afstamning behersker han de nordiske sprog, ja selv slavisk citerer han. For slet ikke at tale om at han ved hvordan sol og vind brænder i ansigtet i en stærk sommerøsten på Østersøen (s. 779). Det er så imponerende at man forstår at ingen før har givet sig i lag med en indgående kommentar til Saxos sidste bøger. I det følgende skal jeg beskrive Christiansens arbejde og tage stilling til dets betydning for brugen af Saxos Danmarkshistorie.

Siden Jørgen Olrik og Hans Ræder i 1931 udgav den statelige »Saxonis Gesta Danorum« har der med voksende styrke været fremsat et ønske om en genudgivelse af Christiern Pedersens udgave fra 1514, den ældste bevarede version af hele værket. De ændringer man finder i Stephanius', Müller-Velschows, Holders og sidst altså Olrik-Ræders er mere eller mindre velbegrundede konjekturer – man bliver altid nødt til at overveje om en læsemåde i førsteudgaven giver mening eller skyldes en trykfejl. Der er altså god grund til at bruge 1514-trykket som tekstgrundlag, men det rejser også nogle problemer. Svarende til de middelalderlige fragmenter af Gesta Danorum er Editio princeps sat i klummer næsten uden afsnit, et meget uoverskueligt læsefelt; bedre bliver det ikke af en reducering til halv størrelse og blegnet ved en fotografisk gengivelse.

Uvilkårligt søger man »hjem« til sin Olrik-Ræder udgave, og det må Eric Christiansen også have regnet med såvist som han i sin oversættelse har markeret de kapitler som 1931-udgavens bøger er inddelt i. Ønsket om en genudgivelse af Christiern Pedersens Saxo-udgave er ikke opfyldt til fulde.

Praktiske og økonomiske hensyn har nok bestemt opsættelsen af den latinske tekst: på denne måde er der faktisk plads til den engelske oversættelse af hver side latin sådan at den engelske tekst fylder $1\frac{1}{3}$ side, latinen kun $\frac{2}{3}$. Fordelen ved en tosproget udgivelse er således bevaret; samtidig bør det dog nævnes at der ikke er opnået nogen større besparelse i samlet sidetal, for hvis man lægger Peter Fishers oversættelse sammen med de tilsvarende 9 første bøger i førsteudgaven omfatter de 462 s., medens Eric Christiansens udgave med tekst og oversættelse fylder ialt 418 s. omfattende bog X-XVI. Også kommentarerne til de to udgaver er nogenlunde lige store: Hilda Ellis Davidsons fylder et bind på 165 s., E. Christiansens 186 s. Meningen med denne sammenligning er kun at gøre opmærksom på at den sidste ikke rummer meget mere end den første der kunne berettige at den er udgivet i 3 folianter hvor den første kun omfatter to kvartbind. Det er ærgerligt, for Eric Christiansens indsats er lige så stor og burde nå ud til lige så mange læsere som den mere håndterlige form de ni første bøger har fået.

Eric Christiansen skriver et klart og reelt engelsk. Sætninger er brudt op i forhold til latinen, men tidsformer og markering af direkte tale holder sig nøje til originalen. Begge de moderne engelske oversættere har givet os en bedre indgang til Saxos værk end de stadig verserende danske. (Christiansen må have en lignende fornemmelse – eller er det kun fordi han netop bedst kender Grundtvigs oversættelse at det er den – og en sjælden gang Vedels – han citerer, aldrig J. Olriks eller Winkel Horns?).

Pionerindsatsen er som sagt kommentaren. Den er bygget bog for bog idet Christiansen i begyndelsen af 14. bog kort gør op med Thomas Riis' forsøg på en nyinddeling som ikke er overbevisende. Han indlader sig ikke på en grundigere diskussion af boginddelingen, hverken dens overleveringsmæssige begrundelse eller dens princip. Det kan forsvares med at kun en del af Gesta Danorum er medregnet.

Til hver bog gives der først en oversigt over indholdet, derefter gør Erik Christiansen rede for kompositionen og stilen for til sidst at opregne kilderne. Efter dette almene afsnit følger en detaljeret notekommentar med henvisning til litteratur om det pågældende emne.

Indholdsoversigten holder sig til hovedtræk der præger hele bogen. Kompositionen deler bogen op på tværs. Saxo ser ikke helt væk fra kronologien men andre hensyn trænger sig mere på. Eric Christiansen

har ligesom Kurt Johannesson brugt middelalderens vigtigste lærebøger i grammatik, Priscians *Præexercitamina*, hvor ren fortælling skifter med anekdoter der begge afbrydes af forskellige former for *sententiæ* (almenvendinger – Christiansen bruger ikke ordet *topos* – sammenligninger, lovtale, beskrivelse, samfundsproblemer, lovgivning, direkte tiltale og fabler). Ikke alle er naturligvis relevante i hver bog, men det forekommer mig at Christiansens brug af denne teknik gør den mere overbevisende end Johannessons, måske fordi sidstnævnte er elegantere og mindre lærebogspræget. En anden grundbog i latinsk retorik, »Ad Herennium« angiver og begrundet den rette opbygning af en retstale og dens stilistiske virkemidler hvilket i middelalderen blev overført til andre genrer. Saxo spiller over et vidt spektrum der hjælper læseren til at forstå hvad der ligger ham på sinde. Dette bliver påvist, ikke alene i indledningerne, men også i noteapparatet – en interessant og nyttig vejledning, men naturligvis ikke uimodsigelig.

Kildegrundlaget er behandlet selvstændigt selvom gælden til mange århundreders Saxoforskning loyalt anerkendes. Christiansen har været vidt omkring og kaster sig ofte ud i stimulerende diskussioner med andre forskere. Ingen kan benægte at Saxo har manipuleret med sine kilder, også mere end hans stilistiske idealer krævede – kort sagt han er tendentiøs. Alligevel viser Christiansen sig mere forstående for Saxos opfattelse end det i begyndelsen af dette århundrede var almindeligt. For at nævne et enkelt eksempel: historien om hvordan tyske kvinder bragte deres børn til Valdemar den Store på vejen til St. Jean de Losne for at få dem velsignet samtidig med at bønderne bad ham signe deres afgrøder er blevet afvist bl.a. af Marc Böhch (*Les rois thaumaturges*, s. 57) fordi det siger mere om Saxos chauvinisme end tyskernes overtro. Eric Christiansen gør opmærksom på (s. 803) at befolkningen i Lorraine har gamle traditioner for at tro på kongedømmets guddommelighed. Det er muligt, men hvad enten Saxo havde hjemmel for historien eller ej fungerer denne anekdote som et formildende skær over Valdemars største nederlag: hyldesten af den tyske kejser.

Ingen bør mistænke Christiansen for at give en facitliste til problemerne i Saxos Danmarkshistories sidste del, men selvom man kan diskutere detaljer skal det understreges at vi her har fået en overordentlig nyttig, ja, overvældende righoldig mængde af oplysninger. Til noterne følger sig 9 kort og 16 stamtavler + et register der dog ikke medtager titler og forfatternavne nævnt i noterne. En bogliste er et desideratum. Bortset fra denne mangel der må kunne afhjælpes og burde kompletteres med Bjarni Gudnason: *Saxo och Eiriksdraða*. Festskrift tillägnad Gösta Holm, Lund 1976. Idem: *Fyrsta sagan*. *Studia Islandica* 37, Reykjavik 1978, vil jeg

varmt anbefale Eric Christiansens arbejde. I betragtning af værket's pris og format kunne man drømme om en mere tilgængelig udgave, eventuelt på dansk, så de mange Saxolæsere vi ikke mindst har her i landet kunne få gavn af de mange oplysninger der er at finde i det anmeldte værk.

Men inden bægeret helt er fyldt af ros vil jeg dryppe en dråbe malurt i det. I forbindelse med karakteristikken af 10. bog hævdes det (s. 145) at Saxo har hentet tanken om at Gud belønner sine tjenere med succes og straffer sine fjender hårdt her på jorden fra en jødisk-kristen almenvendning. Tanken går tilbage »to the old, and rather stale tradition of the Bible and the Founders of Ecclesiastical History: Eusebius, Augustin(sic!), Orosius and Bede«.

Lad så være at netop denne tradition med dens implikationer er et hovedpunkt i min egen opfattelse af *Gesta Danorum*, hvilket Eric Christiansen næppe er uvidende om selvom han ikke har fundet lejlighed til at nævne de artikler hvori jeg har fremført teorien. Men det anførte argument for at indtage en så afvisende holdning er mildest talt temmelig spinkelt – der er naturligvis meget store værdier at hente i den fra Bibelen udgående universalhistorie. Er det ikke betænkeligt at slå en streg over en væsentlig side af den middelalderlige historieskrivning – der foruden de anførte værker også omfatter et hovedværk som Otto af Freising's *Chronicon de duabus civitatibus* – når man dog anerkender Saxos kendskab til denne?

Inge Skovgaard-Petersen

LARS VISSING: La formation du concept de *parere* chez Machiavel.
København, Eget forlag, 1984. 377 s. (+ 2).

En dansk disputats om Machiavelli er en begivenhed. Den danske Machiavelliforskning er ikke stor; den vinder med det foreliggende værk vældigt i omfang, men det må naturligvis erkendes at afhandlingen i sit anliggende er international. Den henvender sig til en videnskabelig debat domineret af franske og angelsaksiske navne (men i øvrigt med deltagelse fra mange lande), og det er i det internationale videnskabelige miljø den vil opnå sin egentlige vurdering, når den til sin tid under en eller anden form vil blive modtaget der. – Det følgende gengiver, med nogle få redaktionelle ændringer, den første officielle opposition ved afhandlingens forsvar for den filosofiske doktorgrad på Københavns Universitet fredag den 9. november 1984.

Bogen handler om illusionen som politisk magtmiddel i Machiavellis